

*Cavadov Ramiz Cavad oğlu,
iqtisad üzrə fəlsəfə doktoru,
Azərbaycan Dövlət İqtisad Universiteti (UNEC)
“İqtisadiyyat” kafedrasının dosenti,
Email: ramizjavad@gmail.com
© Cavadov R.C., 2021*

UOT – 338; 311.3

DAYANIQLI İNKİŞAF ŞƏRAİTİNDƏ RƏQƏMSAL İQTİSADİYYATIN STATİSTİK ÖLÇÜLMƏSİ İMKANLARINA YENİ BAXIŞ

X Ü L A S Ə

Tədqiqatın məqsədi – rəqəmsal iqtisadiyyatın peyk hesabının (RİPH) inkişafının əsas məqsədləri istifadəçilərə rəqəmsal iqtisadiyyatda ölçülənlərin əsaslı etibarlı qiymətləndirilməsini vermək və mövcud metodologiya çərçivəsində nəyin ölçülə bilməyəcəyini müəyyən etmək, həmçinin beynəlxalq müqayisələri rəqəmsal iqtisadiyyatı təsvir edən əsas göstəricilərlə təmin etməkdir.

Tədqiqatın metodologiyası – müşahidə, təhlil və müqayisə üsullarından istifadə etməklə informasiyanın dəyərini və onun istehsalda və iqtisadi dəyərin yaradılması və çevrilməsi prosesində rolunun qiymətləndirilməsidir.

Tədqiqatın tətbiqi əhəmiyyəti – müəyyən bir zamanda məlumatın dəyərinin bütövlükdə təşkilatın gələcəkdə diskontlaşdırılmış gəliri ilə onun əsas kapitalının dəyəri arasındakı fərq kimi qiymətləndirilməsindədir.

Tədqiqatın nəticələri – elmi tədqiqat işində rəqəmsal iqtisadiyyatın statistik ölçülməsinin metodoloji problemləri və makroiqtisadi hesablamalarda rəqəmsal iqtisadiyyatın qiymətləndirilməsi imkanları təsvir edilmişdir. İqtisadi Əməkdaşlıq və İnkişaf Təşkilatı (İƏİT) tərəfindən rəqəmsallaşdırma proseslərinin ölçülməsinə inteqrasiya olunmuş bir yanaşma çərçivəsində təklif olunan rəqəmsal iqtisadiyyatın peyk hesabının (RİPH) qurulmasının problemləri və quruluşu təhlil edilmişdir.

Tədqiqatın orijinallığı və elmi yeniliyi – təsərrüfat subyektinin qeyri-istehsal aktivini kimi verilənlərin (informasiyanın) dəyərinin qiymətləndirilməsinə xalis diskontlaşdırılmış dəyər metodu əsasında yanaşması məqsədə uyğundur. Tədqiqat işində təklif olunan rəqəmsal iqtisadiyyatın statistik qiymətləndirilməsinə yanaşmalar Azərbaycanda belə ölçmələr sisteminin qurulması üçün əsas kimi istifadə edilə bilər.

Açar sözlər: rəqəmsal iqtisadiyyat, rəqəmsal iqtisadiyyatın peyk hesabı, rəqəmsal resurslar və istifadə cədvəli, verilənlərin dəyəri, xalis diskontlaşdırılmış dəyər metodu.

G İ R İ Ş

Rəqəmsal iqtisadiyyatın ölçülməsi problemləri statistiklərin diqqət mərkəzindədir. Belə ki, bu kimi problemlər beynəlxalq statistika təşkilatlarının iclaslarında müzakirə olunur, milli statistika xidmətlərinin gündəliyinə daxil edilir, elmi tədqiqatların araşdırma mövzusu kimi aktuallıq kəsb edir. Təbii ki, milli hesablar sisteminin (MHS) gələcək inkişafı bu problemlərin həllindən asılıdır. 2018-ci ilin mart ayında BMT Statistika Komissiyası 49-cu sessiyasında

Milli Hesablar üzrə Müstəşarlıq İşçi Qrupunun hesabatını izlədikdən sonra milli hesablar sahəsində araşdırma gündəliyi üçün bir sıra prioritet sahələri müəyyən etdi. Onların arasında rəqəmsallaşdırma prosesinin statistik ölçülməsi vəzifəsi də var [1]. Rəqəmsal iqtisadiyyat kimi bir fenomeni xarakterizə edən statistik qiymətləndirmələrə tələbat həm ev təsərrüfatları, həm də müəssisələr tərəfindən rəqəmsal mal və xidmətlərin istehlak həcminin, hətta ən adi mal və xidmətlərin çoxunu təmin etmək prosesləri ilə bağlı əməliyyatların həcminin əhəmiyyətli dərəcədə böyüməsi ilə əlaqədar olaraq daim artmaqdadır.

Son on il ərzində bir sıra ölkələrdə milli statistika təşkilatları müstəqil olaraq rəqəmsal iqtisadiyyatı ölçməyə çalışmış və onun ölçüsünü və quruluşunu xarakterizə edən göstəricilər sisteminin müəyyən edilməsi üçün yanaşmalar hazırlamağa çalışmışlar. Bu istiqamətdə çox vaxt nəticələr "rəqəmsal" olaraq etiketlənmə biləcək sənaye və məhsulların müəyyən edilməsi ilə məhdudlaşmışdır.

1.Rəqəmsal iqtisadiyyatın peyk hesabı (RİPH)

İqtisadi Əməkdaşlıq və İnkişaf Təşkilatının (İƏİT) işçi qrupu rəqəmsal iqtisadiyyatın peyk hesabının(RİPH) strukturu ilə bağlı təkliflər hazırlayıb və onların işlənilməsinə BMT Departamentinin Statistika şöbəsi baxır [2]. İqtisadi və Sosial Məsələlər tədqiqatın prioritet sahələrindən biridir. Qeyd etmək lazımdır ki, hazırda bir sıra praktik həllərin olmasına və bu peyk hesabının yaradılmasına kifayət qədər yüksək dərəcədə hazır olmasına baxmayaraq, ümumiyyətlə, onun konturları hələ tam müəyyən edilməmişdir. RİPH-in inkişafının əsas məqsədləri istifadəçilərə rəqəmsal iqtisadiyyatda ölçülənlərin əsaslı etibarlı qiymətləndirilməsini vermək və mövcud metodologiya çərçivəsində nəyin ölçülə bilməyəcəyini müəyyən etmək, həmçinin beynəlxalq müqayisələri rəqəmsal iqtisadiyyatı təsvir edən əsas göstəricilərlə təmin etməkdir. Bundan əlavə, rəqəmsal iqtisadiyyatın peyk hesabı, MHS istehsalı sərhədləri daxilində olmayan xidmətlərin dəyərini təxmin etməyə imkan verəcək. Bunlara həm kommersiya təşkilatları tərəfindən pulsuz təqdim olunan xidmətlər, həm də global İnternetdə istehlakçılara sərbəst təqdim olunan xidmətlər daxildir (sonuncunun həcmi ultra sürətli sürətlə artır).

Tamamlanmış peyk hesabı aşağıdakı göstəricilərin təxminlərini təqdim etməlidir [3]:

- rəqəmsal məhsulların tərifinə cavab verən mal və xidmətlər üzrə iqtisadi əməliyyatların həm tələb, həm də təklif tərəfləri üzrə qiymətləndirilən ümumi dəyəri;
- İKT qrupuna daxil olan sənaye sahələrinin istehsalı;
- rəqəmsal texnologiyalarda istifadə olunan əsas kapitala investisiyaların həcmi;
- e-ticarət əməliyyatlarının dəyəri (yəni rəqəmsal olaraq sifariş edilmiş mal və xidmətlər);
- rəqəmsal vasitəçi platformalar tərəfindən göstərilən xidmətlərin ümumi dəyəri;
- ev təsərrüfatları və müəssisələr tərəfindən göstərilən və istifadə edilən pulsuz xidmətlərin hesablanmış dəyəri;
- rəqəmsal pərakəndəçilər və digər satıcılar üçün standart ticarət marjasını aşan rəqəmsal marjalar.

2.Rəqəmsal resurs və istifadə cədvəlləri (RRİC)

Bu problemin həlli üçün xüsusi olaraq uyğunlaşdırılmış resurs və istifadə cədvəllərindən (RİC) istifadə etmək təklif olunur, bu da təəccüblü deyil, çünki MHS-nin bir çox RİPH quruluşunda istehsal hesabı cədvəlləri "xərclər-buraxılış" metodologiyası əsasında matris formasında tərtib edilmişdir. Rəqəmsal resurs və istifadə cədvəllərinin (RRİC) qurulması rəqəmsal iqtisadiyyatın peyk hesabının qurulması yolunda ilk addım hesab olunur. İstehsalın və istifadənin bütün elementləri RRİC-ə inteqrasiya olunduğundan, onların işlənilməsi

AUDİT 2021, 4 (34), səh.3-14.

AUDIT 2021, 4 (34), pp. 3-14.

hazırlanması mərhələsində bir sıra əsas metodoloji məsələlər, xüsusən də rəqəmsal iqtisadiyyatla bağlı iqtisadi əməliyyatların və məhsulların müəyyənləşdirilməsi, habelə onların rəqəmsal iqtisadiyyatın sektorları təsnifatı həll olunur.

2.1. RİC qurulma konsepsiyası. 2018-ci ilin noyabrında İƏİT-in Milli Hesablar üzrə İllik İşçi Yığıncağında RİC-nin qurulması konsepsiyası təqdim olundu. Bu konsepsiyada istehsal zəncirlərinin və rəqəmsal iqtisadiyyatda fəaliyyət göstərən bölmələr tərəfindən əlavə dəyər yaratma prosesinin sistemə şəkildə xəritələşdirilməsinə cəhd edildi. Bu konsepsiya rəqəmsal vasitəçi platformalarının, bunlara əsaslanan istehsalçıların, pərakəndə satıcıların və yalnız veb istehsalçıların və pulsuz rəqəmsal xidmətlər göstərən (sosial media) fəaliyyətlərini əhatə edir. Tərtibatçılar praktiki olaraq mümkün olan və statistik məlumatlandırıcı olan arasında balans tapmağa çalışdılar. İlkin mərhələdə RİC-nin xanalarını doldurmaq üçün lazım olan bütün məlumatlar mövcud deyil, onların hazırlanması üçün əlavə iş lazımdır. Gözlənilir ki, sonda ölkələr rəqəmsal iqtisadiyyatda fəaliyyətin həcmünün beynəlxalq səviyyədə müqayisə oluna bilən və milli hesablar metodologiyasına uyğun təxminlərini əldə edə biləcəklər.

RİC-ni qurarkən bir sıra elementlərlə tamamlanan ənənəvi təchizat və istifadə cədvəllərindən istifadə etmək təklif edildi. Xüsusilə, rəqəmsal məhsulların yeni qrupları (rəqəmsal və rəqəmsal olmayan kənarların ayrıca uçotu imkanı ilə) və rəqəmsal istehsalçılar əlavə edildi. Bundan əlavə, bu cədvəllərə hazırda MHS istehsalı daxilində olmayan pulsuz rəqəmsal xidmətlər (ictimaiyyət üçün açıq olan xidmətlər) daxildir.

Hal-hazırda üzv ölkələrin statistika idarələri, İƏİT-yə eyni sayda məhsul istehsal edən 98 sənayeni (Beynəlxalq Sahə Standart Təsnifatı (BSST)-ə görə təsnif edilir) ehtiva edən tədarük və istifadə cədvəllərini təqdim edir. Ənənəvi RİC-in bir hissəsi olan məhsullarda yeni məhsulların tətbiqi və rəqəmsal komponentlərin təcrid edilməsi yolu ilə bu cədvəllərin dəyişdirilməsi təklif olunur. Bununla əlaqədar olaraq beş əlavə (xüsusi) məhsul qrupunun daxil edilməsi tövsiyə olunur:

1. Rəqəmsal məhsullar.
2. Rəqəmsal xidmətlər (bulud məhsulları və rəqəmsal vasitəçilik xidmətləri istisna olmaqla).
3. Rəqəmsal vasitəçi platforma məhsulları.
4. Rəqəmsal bulud xidməti məhsulları.
5. Pulsuz rəqəmsal xidmətlər.

İlk dörd qrup, mövcud təsnifata daxil olan müxtəlif məhsulları birləşdirərək meydana gəlir. Pulsuz rəqəmsal xidmətlər, yuxarıda qeyd edildiyi kimi, istehsal sahəsinin sərhədlərinə (və müvafiq olaraq, mövcud təsnifatlara) daxil edilmir. Buna görə də onların qiymətləndirilməsi çox çətindir və mübahisəli ola bilər.

Ənənəvi RİC-nə daxil olan məhsullardakı rəqəmsal komponentlərin həcmünün bu məhsullarla edilən xüsusi iqtisadi əməliyyatların payına nisbətə təyin edilməsi təklif olunur. Əgər məhsul və ya xidmət rəqəmsal və ya rəqəmsal vasitəçi platformalar vasitəsilə sifariş edilibsə və ya istehlakçıya çatdırılıbsa, əməliyyat rəqəmsal iqtisadiyyata aiddir. Əlbəttə ki, malların rəqəmsal çatdırılması həyata keçirilə bilməz, baxmayaraq ki, bəzi hallarda 3D çap bu qayda üçün istisna hesab olunur [3].

Ümumilikdə, on məhsula rəqəmsal komponentlərin ayrılması təklif olunur ("dezaqreqasiya" məhsulların rəqəmsal payları):

1. Yaşayış xidmətləri (55).
2. İşə xidmətləri (56).

AUDİT 2021, 4 (34), səh.3-14.

AUDIT 2021, 4 (34), pp. 3-14.

3. Quru nəqliyyat xidmətləri (49).
4. Səyahət agentliyi, tur operatoru, digər rezervasyon və əlaqədar xidmətlər (79).
5. Reklam və marketing tədqiqat xidmətləri (73).
6. Təhsil xidmətləri (85).
7. Kinofilmlərin, videofilmlərin və televiziya proqramlarının istehsalı, səs yazıları və musiqi yazılarının nəşri üzrə xidmətlər (59).
8. Maliyyə və sığorta xidmətləri (bölmə).
9. Qumar və lotereya xidmətləri (92).
10. Pərakəndə ticarət (45, 47).

Ənənəvi RİC-də istifadə olunan sənaye quruluşu dəyişdirilərək altı yeni qrup ayrılmışdır. Yuxarıda sadalanan rəqəmsal məhsulların istehsalı ilə məşğul olan istehsal vahidlərinin yenidən təsnif edilməsi nəticəsində yaranan yeni rəqəmsal sənaye sahələri əlavə olunur. Beləliklə, yeni quruluşa aşağıdakı istehsal vahidlərindən yaranan sənaye sahələri daxildir:

1. Rəqəmsal prosesləri dəstəkləyən vahidlər (onların funksiyası BSST 4 -də verilən İKT sektorunun tərifinə uyğundur);
 2. Kommersiya əsasında birdən çox müstəqil istifadəçi arasında şəbəkəyə vasitəçilik edən rəqəmsal vasitəçilik platformaları vahidləri;
 3. İstehsalın nəticələrini əsasən bir və ya bir neçə rəqəmsal platforma vasitəsilə həyata keçirən bölmələr;
 4. Əsasən şəbəkələr (*E-Tailers*) vasitəsilə elektron məhsulları satan elektron pərakəndə satıcılar və sifarişləri alan və yalnız elektron şəkildə icra edən mülkiyyətli elektron məhsul tədarükçüləri olaraq təsnif edilən "elektron satıcılar" olaraq təyin olunan vahidlər;
 5. Yalnız elektron şəkildə maliyyə xidmətləri göstərən bölmələr (məsələn, maliyyə vasitəçiləri, elektron ödəniş sistemləri və s.);
 6. Rəqəmsal sahədə fəaliyyət göstərən digər istehsal bölmələri.
- Yenidən təsnif edilməmiş istehsal vahidləri əvvəllər müəyyən edilmiş sənayelərdə qalır və "Digər Sahələr" bölməsində RİC-yə daxil edilir.

2.2. RİC qurulmasında yaranan statistik göstəricilərin qiymətləndirilməsi problemləri və tədqiqatın əsas istiqamətləri

Yuxarıda təsvir edilən yanaşma bir hərəkət kimi birbaşa bir bələdçi deyil, bir anlayış olaraq qəbul edilir, çünki hazırda təcrübə hesablamalarının olmasına baxmayaraq, mövcud məlumatlara əsaslanaraq RİC elementlərinin əksəriyyətinin birbaşa müntəzəm qiymətləndirilməsi hələ mümkün deyil. Müvafiq olaraq, ilk növbədə müvafiq istehsal vahidlərini müəyyən etmək üçün araşdırma tələb olunacaq. Bu vəzifə, peyk hesabının köməyi ilə əldə edilən məlumatların xarakterindən və rəqəmsal iqtisadiyyatın analizində tətbiq olunma imkanlarından da əhəmiyyətli dərəcədə asılı olacaq. Əksər ekspertlər belə adlarla aqreqatları hesablamaq üçün razılaşırlar.

"Rəqəmsal ÜDM" və ya "Rəqəmsal İqtisadiyyatın Ümumi Əlavə Dəyəri" kimi ifadələr çox güman ki, səhvdir. Bu, sifariş metodu, çatdırılma və ya rəqəmsal vasitəçi platformaların fəaliyyətindən asılı olaraq hər hansı istehsal vahidinin əlavə dəyərini rəqəmsal sahəyə tam aid edilə bilən kimi təsnif edə bilməməsi ilə bağlıdır.

Əslində əksər məhsulların istehsalında rəqəmsal və rəqəmsal olmayan proseslər bir-birinə qarışır və adətən onları ağılabatan şəkildə ayırmaq mümkün olmur. Eyni istehsal vahidi daxilində rəqəmsal məhsulların istehsalı qeyri-rəqəmsal məhsulların istehsalı ilə əlaqəli olduğundan, aralıq istehlakın bölünməsi yalnız modelləşdirmə əsasında mümkündür.

Bəzi digər peyk hesablarında, xüsusən də turizm peyk hesabını (TPH) qurarkən istehsal rəqəmlərini bölmək lazımdır. Çoxsaylı nümunələr göstərir ki, "xalis" turizm məhsulları praktiki olaraq yoxdur; eyni zamanda məhsulların turist və qeyri-turist məhsullarına bölünməsi son istehlak işarəsinə əsaslanır. Turizm istehlakı nəticəsində yaranan ümumi əlavə dəyər turistlərin istehlak etdikləri mal və xidmətlərin istehsalında yaranan əlavə dəyərdir. Prinsipcə, bu nisbətə müəyyən edilə bilər, çünki turistlərin istehlak etdiyi mal və xidmətlər (məsələn, nəqliyyat, yaşayış, iaşə və s.) də qeyri-turist istehlakı sahəsinə düşür.

Statistik təcrübə baxımından rəqəmsal iqtisadiyyatın əlavə dəyərinin ölçülməsi daha da çətinləşir, çünki RİPH-da malların və xidmətlərin rəqəmsal olaraq təsnif edilməsi üçün atributlar daha genişdir. Rəqəmsal iqtisadiyyatın ümumi əlavə dəyərinin hərtərəfli hesablanması üçün yalnız məhsullar deyil, həm də fəaliyyətlər (yəni istehsal prosesləri) təsnif edildiyindən, təşkilatın rəqəmsal istehsal etdiyi bütün hallarda rəqəmsal müəssisələri vurğulamaq lazım olardı. Bu o deməkdir ki, istehsal və aralıq xərclər mövcud və yeni müəssisələr arasında ayrılmalıdır. Bundan əlavə, rəqəmsal iqtisadiyyatın ölçülməsi problemi hal-hazırda rəqəmsal texnologiyaların və məhsulların hələ də tətbiq olunma mərhələsində olması və onların yayılma sərhədlərinin qeyri-sabit olması ilə çətinləşir.

Rəqəmsal ÜDM-in hərtərəfli ölçülməsi yanaşmasına mümkün alternativ olaraq, tədqiqatçılar RRİC-də sadalanan ilk altı sahənin ümumi əlavə dəyərini qiymətləndirməyi təklif edirlər. Qeyd etmək lazımdır ki, ABŞ iqtisadiyyat sahələrinin birləşməsinə əsaslanaraq milli səviyyədə istehsalla əlavə rəqəmsal dəyər ölçülməsi üzrə uğurlu təcrübəyə malikdir (İqtisadi Təhlil Bürosu (İTB)) [4]. Bu işdə, xüsusən də İƏİT-də rəqəmsal iqtisadiyyat statistikasına sahəsində aparılan tədqiqat materiallarından istifadə olunur.

Rəqəmsal iqtisadiyyatın quruluşunun bu cür təfsirinin müəyyən şərti olmasına baxmayaraq, bu yanaşma beynəlxalq miqyasda müqayisə edilə bilən təxminlər verə bilər və zaman keçdikcə rəqəmsallaşdırma prosesinin dinamikasını izləməyə imkan verir. Rəqəmsal iqtisadiyyatın quruluşunun belə təfsirinin müəyyən şərti olmasına baxmayaraq, bu yanaşma beynəlxalq miqyasda müqayisə edilə bilən qiymətləndirmələr verə bilər və zaman keçdikcə rəqəmsallaşdırma prosesinin dinamikasını izləməyə imkan verir.

Rəqəmsal iqtisadiyyatın peyk hesabını tərtib edən statistiklərin vəzifələri bu sektorun əsas tərifinin formalaşdırılmasını əhatə etmədiyindən, bu fenomenin ölçülməsinin tamlığı və keyfiyyəti əsaslı şəkildə müvafiq elm sahəsi tərəfindən onun bilik səviyyəsindən asılıdır. Rəqəmsal iqtisadiyyat haqqında mövcud bilik səviyyəsinin inkişafı üçün təklif olunan rəqəmsal resurslar və istifadə cədvəlləri (RRİC) həm iş adamlarını, həm də iqtisadi siyasəti həyata keçirən hökumət orqanlarını maraqlandıran bir sıra suallara cavab verməyə imkan verir.

Rəqəmsal iqtisadiyyatın tam hüquqlu peyk hesabının yaradılması bir sıra metodoloji problemlərin həllini, o cümlədən biznes registrlərinin strukturuna yenidən baxılmasını və müvafiq olaraq statistik müşahidənin tənzimlənməsini tələb edəcəkdir. Mövcud metodoloji problemlər arasında aşağıdakılar diqqəti daha çox cəlb edir:

- pulsuz rəqəmsal xidmətlərin istehsalının və istifadəsinin həcmi smetası;
- ev təsərrüfatları tərəfindən göstərilən rəqəmsal xidmətlərin həcmi qiymətləndirilməsi (o cümlədən yaradılması və göstərilməsi məlumat);
- iqtisadiyyatda informasiyanın dəyərinin və rolunun qiymətləndirilməsi;
- rəqəmsal məhsulların istehsal təhfiyəsinin qiymətləndirilməsi;
- istehlakçıların (institusional bölmələr) rəqəmsal məhsulların istifadəsindən əldə etdikləri faydaların ölçülməsi və s.

3. Məlumat dəyərini statistik qiymətləndirilməsi

Rəqəmsal iqtisadiyyat məlumatların transformasiyası, ötürülməsi, saxlanması və emalı proseslərinə əsaslanır. Bu proseslərin yaratdığı iqtisadi dəyərini statistik qeydlərini yuxarıda təsvir edilən sadələşdirilmiş sxem üzrə aparsanız belə, onun həcmi nəhəngdir və artım tempi heyranedicidir. Belə ki, İqtisadi Təhlil Bürosunun (İTB) məlumatına görə, 2016-cı ildə ABŞ-da rəqəmsal sahələrin ümumi əlavə dəyəri 1,2 trilyon ABŞ dollarını (ÜDM-in 6,5%-i) keçib və 10 il ərzində onun orta illik artım tempi bütövlükdə ÜDM-in 1,5%-lik artım tempi ilə müqayisədə 5,6% təşkil edib. 2016-cı ildə bu sahələrdə orta əmək haqqı illik 11400 ABŞ dollarından çox olan 5,9 milyon iş yeri var idi ki, bu da ölkə ortalamasından 1,7 dəfə çoxdur [4]. Bununla yanaşı, 2008-ci il MHS metodologiyasına uyğun olaraq, rəqəmsal mal və xidmətlərin istehsalında istifadə olunan məlumatların dəyərini ÜDM-ə yalnız dolayı təsir göstərdiyi və birbaşa uçota alınmadığı düşünülür. 2008-ci il MHS-də “verilənlər” anlayışına verilənlər bazası (intellektual mülkiyyət məhsulu) bölməsində istinad edilir:

– 10.112. Verilənlər bazası məlumatlara qənaətli çıxış və istifadəni təmin edəcək şəkildə təşkil edilmiş məlumat fayllarından ibarətdir. Verilənlər bazası yalnız öz istifadəsi üçün, müstəqil bir obyekt olaraq satılmaq üçün və ehtiva edilən məlumatlara daxil olmaq üçün lisenziya vasitəsi ilə satıla bilər.

– 10.113. Verilənlər bazası yaratmaq üçün, ümumiyyətlə, istehsal xərclərinə əsaslanaraq təxmin edilməlidir. Uyğun bir formatda məlumatların hazırlanması xərcləri məlumat bazasının yaradılması xərclərinə daxil edilir, lakin məlumatların əldə edilməsi və ya yaradılması xərclərinə daxil deyil. Digər xərclər, verilənlər bazasını inkişaf etdirmək üçün sərf olunan vaxta əsasən hesablanan işçilərin vaxtını, verilənlər bazası hazırlama prosesində istifadə olunan aktivlər üçün kapital xidmətlərinin qiymətləndirilməsini və aralıq istehlak olaraq istifadə olunan mal və xidmətlərin dəyərini əhatə edəcək.

– 10.114. Satışa çıxarılan verilənlər bazası məlumat məzmununun dəyərini özündə əks etdirən bazar qiymətinə uyğun qiymətləndirilməlidir. Beləliklə, SNA müəyyən edir ki, verilənlər bazası dəyərini yalnız əməliyyat sisteminin xərcləri və məlumat bazalarının hazırlanması xərcləri daxildir. Başqa sözlə, bir verilənlər bazasının dəyəri məlumatın özünün dəyərini deyil yalnız məlumatların mövcud və istifadəyə yararlı olmasını əks etdirir. Bu o deməkdir ki, məlumatların baza dəyəri, yəni məlumatın dəyəri birbaşa istehsalda iştirak edən müstəqil bir aktiv olaraq təyin edilmir.

Bir çox mütəxəssislər (məsələn, [5]-ə baxın) bu kontekstdə məlumatların (data) verilənlər bazası əldə edildikdə dəyəri bu dəyərə daxil edilən istehsal edilməyən bir aktiv kimi - “qudvill” olaraq qəbul edilə biləcəyi ilə razılaşır. Məlumatların (verilənlərin) istehsal edilməyən bir aktiv kimi uçotu, üstəlik, əsas kapitalın yığılması sahəsinə biliklərin daxil edilməsinin qarşısını almağa imkan verir. Biliyin özü yalnız o vaxta qədər aktiv hesab olunur ki, onun istifadəsi onun sahibinə hansısa formada inhisar mənfəəti verə bilsin” (2008 MHS, 10.98). Bu şərt yerinə yetirilmədikdə, bilik bir sərvət olaraq qəbul edilməyəcəkdir.

2008-ci il MHS, məlumatların ötürülməsinin uçotu məqsədi ilə “istehlakçıların əldə edə biləcəkləri şəkildə verilən məlumatların verilməsi, saxlanması, ünsiyyəti və yayılması, məsləhətləşmə və əyləncəni əhatə edən bilik məhsulu kateqoriyası təqdim edir”. (MHS 2008, 6.226). Əgər belə xidmətlər ev təsərrüfatları tərəfindən öz istifadələri üçün istehsal olunmursa, bu məhsullar əmtəə və xidmətlərin xüsusiyyətlərinə malik ola bilər və onların yaradılması prosesləri istehsal sferasının hüdudlarına düşür. Bilik məhsulları həmçinin əsas kapital daxil olmaqla ümumi kapitalın formalaşmasına töhfə verə bilər (2008 MHS, 6.277). Bu halda, kapitallaşdırılacaq məhsulda olan məlumatların dəyəri kapitallaşmanın ümumi dəyərində daxil

edilir. Güman etmək olar ki, verilən (bilik, məlumat) istehsal olunan bir aktiv kimi qəbul edilərsə, onun dəyərinin yenidən uçota alınması riski (ayrı bir aktiv və bilik ehtiyatı olan bir məhsulun tərkib hissəsi kimi) ola bilər bu da əsas kapital qoyuluşlarının dəyərinin həddindən artıq qiymətləndirilməsinə səbəb ola bilər.

Hal-hazırda, məlumatın istehsaldakı rolunun təfsiri yenidən nəzərdən keçirilir, çünki təcrübə bu aktivin dəyərinin artdığını və dünyanın hər hansı bir ölkəsinin iqtisadiyyatının inkişafı üçün əhəmiyyətini göstərir. Bu baxımdan bu gün informasiyanın dəyərini onun istehsalda və iqtisadi dəyərini yaradılması və çevrilməsi prosesində rolunu qiymətləndirmək mümkün olub-olmaması məsələsi praktiki dəyər qazanır. Məlumat əldə etmək, məsələn, Google və ya Yandex kimi rəqəmsal vasitəçi platformalar üçün böyük kommersiya əhəmiyyətinə malikdir, çünki məlumatı istehlakçıya ötürmək fəaliyyəti bu şirkətlər üçün gəlir mənbəyidir. Belə şəraitdə, istehsal üçün istifadə olunan (bilik ehtiyatı olan məhsullar da daxil olmaqla) bir aktiv olaraq verilənlərin (məlumatların) dəyərinin hər hansı müqayisə edilə bilən qiymətləndirilməsi idarəetmə qərarlarının qəbul edilməsi üçün böyük əhəmiyyət kəsb edə bilər. Bu vəziyyətdə məlumatın dəyərinin statistik qiymətləndirilməsinə yanaşma bütövlükdə istehsal olunmamış aktivlərin qiymətləndirilməsi prinsiplərinə əsaslanma bilər. Bunun üçün istifadə olunan xalis cari dəyər metodu (Net Present Value (NPV)) kapital dəyərinin istifadəsindən gələcək gəlirin indiki dəyərinin cəmi kimi qiymətləndirilməsinə əsaslanır. Şirkətin gəliri iki aktivin - istehsal olunmamış (məlumat) və istehsal edilmiş (əsas vəsait) istifadəsi nəticəsində yarandığından t anında məlumatın (istehsal olunmayan aktiv) dəyərini bütövlükdə şirkətin gələcək gəliri ilə əsas kapitaldan əldə edilən gəlir arasındakı güzəştli fərqlər cəmi kimi qiymətləndirmək mümkündür:

$$DV_t = \sum_{\tau=1}^T \frac{TR_{\tau+T} - C_{\tau+T} - KR_{\tau+T}}{(1+r_t)^T} \quad (1)$$

burada: $TR_{\tau+T}$ - şirkətin $\tau+T$ ilindəki gəliri; τ - gələcək gəlirin qiymətləndirilməsi dövrünün sayıdır ($\tau = 1, 2, \dots, T$); $C_{\tau+T}$ - $\tau+T$ ilində cari xərclər; $KR_{\tau+T}$ - $\tau+T$ ilində əsas vəsaitlər (istehsal olunan aktiv) üzrə gəlir; r_t - diskontlaşdırma norması;

DV_t - t ilində məlumatın (istehsal olunmayan aktivin) dəyəridir.

Şirkətin əsas kapitalından əldə edilən gəlirin və istehsal olunmayan bir aktivin əldə etdiyi gəlirin (məlumat və ya verilən) demək olar ki, mümkün deyil. Buna görə də, gələcəkdə əsas vəsaitlər üzrə diskontlaşdırılmış gəlirin məbləğinin müəyyən bir ildə istehsal olunmuş aktivin dəyərinə bərabər olduğunu nəzərə alsaq:

$$FK_t = \sum_{\tau=1}^T \frac{KR_{i+\tau}}{(1+r_t)^T} \quad (2)$$

burada FK_t - t ilində əsas vəsaitlərin (istehsal olunan aktiv) dəyəridir.

t ilində istehsal olunmayan aktivin dəyəri də (3) tənliyində göstəriləndiyi kimi hesablanma bilər:

$$DV_t = \left\{ \sum_{\tau=1}^T \frac{TR_{t+\tau} - C_{t+\tau}}{(1+r_t)^T} \right\} - FK_t \quad (3)$$

Bu yanaşma rəqəmsal məhsul təşkilatlarının əsas işi kimi istifadə etdiyi məlumatların dəyərini qiymətləndirmək üçün istifadə edilə bilər. Bu cür şirkətlər tərəfindən verilən məlumat xidmətləri ödəniş əsasında, məlumatlara birbaşa çıxış təmin edilməsində mütləq ifadə

AUDİT 2021, 4 (34), səh.3-14.

AUDIT 2021, 4 (34), pp. 3-14.

edilmir. Bununla belə, (məlumatların emalı zamanı yaradılan) bilik ehtiyatını ehtiva edən məhsullar kimi baxıla bilən bu xidmətlər, bu şirkətlər tərəfindən daim yenilənən məlumat bazaları olmadan təmin edilə bilməz.

Yığılan məlumatların həcmi, demək olar ki, tamamilə texnoloji imkanlardan və onların saxlanma qiymətindən asılıdır. Məlumat toplama sürəti daim artır: məsələn, Intel-ə görə, 2003-cü ilə qədər bəşəriyyət 5 eksabayt məlumat toplamışdı və artıq 2013-cü ildə hər iki gündə belə bir məlumat həcmi yaradılmışdır. Bu on il ərzində məlumatların işlənməsi və saxlanması xərcləri 1000 dəfə azalıb.

Məlumata əsaslanan biznes modelləri (Data-Driven Business Models) çərçivəsində informasiyanın, xüsusən də böyük verilənlərin formalaşdırılması və istifadəsi prosesləri xüsusi maraq doğurur. Qeyd etmək lazımdır ki, hər bir dataya əsaslanan biznes modeli mənfəət üçün məlumatların birbaşa monetizasiyasını nəzərdə tutmur. Əksər şirkətlər yalnız məlumat toplamaq, saxlamaq və satmaqla kifayətlənmir, həm də məlumatları mənfəətin artmasına səbəb olan daha təsirli iş strategiyaları hazırlamaq üçün istifadə edirlər.

N.Əhməd və P.Van de Venin fikrincə, məlumat yönümlü biznes modellərinin dörd əsas növü vardır [5, s. 7-8]:

- digər istehsalçılara məqsədli reklam xidmətləri (Google Ads, Facebook və s.) təqdim etmək və ya başqa xidmətlər təklif etmək üçün sonradan davranış nümunələrini müəyyən etmək üçün istifadə olunan istehlakçı məlumatlarını toplamaq üçün pulsuz və ya çox aşağı qiymətlərlə xidmətlər göstərmək (məsələn, ixtisaslaşdırılmış mühasibat xidmətləri, vergi və pensiya məsələlərində dəstək və s.);

- daxili əməliyyatların səmərəliliyini artırmaq və ya öz satışlarını dəstəkləmək və istehlakçıların davranış növlərini müəyyən etmək üçün əsas istehsal prosesinin bir hissəsi olaraq əldə edilən məlumatlardan istifadə etmək ([7] -də qeyd olunur ki, şirkətlər böyük qərarlara əsaslanaraq qərar verməyə etibar edirlər məlumatlar performans və gəlirlilik baxımından daha yaxşı işləyir);

- böyük məlumatların təhlili əsasında yeni xidmət növlərinin yaradılması;

- istifadəçilərə çoxlu fərqli (əsasən pulsuz) mövcud mənbələrdən məlumat toplamaq, formatlaşdırmaq və emal etməklə əldə edilən məlumatlara ödənişli giriş imkanı təmin etmək üçün xidmətlər.

Bu modellərin hamısında böyük verilənlərin istifadəsi əsas rol oynayır. A. Paxva böyük verilənlərlə işləyən şirkətlərin dörd əsas növünü fərqləndirir:

- məlumat istifadəçiləri - strategiyalarını formalaşdırmaq və məhsullarının keyfiyyətini artırmaq üçün böyük məlumatlardan istifadə edən şirkətlər;

- məlumat təminatçıları - əsasən məlumat satışı ilə məşğul olan şirkətlər;

- istehlakçılara reklam çatdırmaq üçün məlumatların əldə edilməsi (məsələn, müəllifin fikrincə, Facebook əvvəlcə müştərinin istəklərinin təhlilinə əsaslanaraq reklam verən bir şəbəkənin iş modelindən istifadə edirdi; Google eyni strategiyaya riayət edir);

- analitik şirkətlərə və "instrumental" şirkətlərə bölünən köməkçi şirkətlər (bu funksiyalar bir şirkət daxilində birləşdirilə bilər); onların vəzifəsi informasiyanın saxlanması və təhlilini təşkil etmək, habelə onun işlənməsi, kodlaşdırılması, vizuallaşdırılması və s.

Məlumatların bazar mühitində iş vahidləri tərəfindən təmin edildiyi bir çox hallarda, istehsal olunmayan bir aktiv olaraq dəyərin tədarük tərəfində ölçülə biləcəyi görünür. Şirkətlərin çox vaxt məlumatları istehlakçılara pulsuz təqdim etmələrinə baxmayaraq, müxtəlif ölkələrdə aparılan tədqiqatlar pulsuz məlumatın olmadığını göstərir [8,9]. Bu səbəbdən məlu-

matların ödənişli və ya pulsuz rəqəmsal məhsullar istehsal etmək üçün istifadə edilməsindən asılı olmayaraq, hər halda dəyərləndirilməsi lazım olan bir aktiv olaraq qiymətləndirilməlidir.

Lakin bu o demək deyil ki, bu gün kommertiya sektorunda fəaliyyət göstərən təşkilatlar tərəfindən sərbəst giriş əsasında təqdim olunan məlumatların dəyərinin qiymətləndirilməsi üçün heç bir metodoloji və informasiya maneəsi yoxdur. Şirkətlər dolay yolla pulsuz rəqəmsal xidmətlər istehsal etmək xərclərini (reklam verənlərdən, təhlil nəticəsində əldə edilən məlumatların alıcılarından və s.) Bütün bu mənbələrin uçotunu qurmaq və təşkil etmək, çox çətin bir iş olan rəqəmsal iqtisadiyyatla əlaqəli pul axınlarını vurğulamaq lazımdır.

Facebook sosial şəbəkəsi istifadəçilərinin məlumatlarının sızması və sonradan satışa çıxarılması xəbərlərinin səbəb olduğu Cambridge Analytica agentliyi ilə bağlı qalmaqal, müasir dünyada fərdi məlumatların əhəmiyyətinin açıq şəkildə qiymətləndirilmədiyini göstərir. Məsələn, N.Əhməd və P.Van de Ven hesab edir ki, istifadəçilərin şəxsi məlumatlarının ötürülməsi müqabilində pulsuz rəqəmsal məhsullara giriş əldə etməsi, barter əməliyyatı kimi qiymətləndirilməlidir ki, bu da verilən məlumatların birbaşa qiymətləndirilməsinin, yəni hesablanmış dəyəri təyin etmək imkanı deməkdir [5, s. 7-8].

Pulsuz rəqəmsal xidmətlər istehlak tərəfində də qiymətlənə bilər. Bu xidmətlərin istifadəsinin əlavə istehlakçı gəliri yaratdığı güman edilir. ABŞ-da bu cür gəlirləri hesablamaq üçün genişmiqyaslı bir təcrübə aparıldı [10], xüsusən də cavabdehin bu və ya digər pulsuz rəqəmsal məhsuldan müəyyən müddətə imtina etdiyi təqdirdə razılaşacağı kompensasiyanın məbləğini hesablamaq təklif edildi. Bu sorğunun məlumatlarına əsasən məlum olub ki, məsələn, ABŞ-da təkcə Vikipediya illik təxminən 50 milyard dollar əlavə istehlakçı gəliri yaradır.

Əlbəttə ki, qeyri-bazar mühitində, məsələn, dövlət tərəfindən və ya dövlət adından verilən məlumat və rəqəmsal xidmətlərin həqiqi dəyərini qiymətləndirmək daha çətin dir. Bu cür xidmətlərin yaratdığı sosial effekti təhlil etmək və ümumiləşdirmək olduqca çətin olduğundan, onların dəyərinin qiymətləndirilməsi təxmini olaraq ənənəvi üsulla: onların yaradılması xərclərinin həcmində həyata keçirilə bilər.

Azərbaycanda iqtisadiyyatın rəqəmsallaşması prosesləri demək olar ki, bütün istehsal sahələrini əhatə edən yüksək sürətlə inkişaf edir. Statistikanın vəzifəsi bu prosesləri MHS metodologiyasına uyğun olaraq ölçməkdir, bununla əlaqədar olaraq metodologiyanın özünü tamamlamaq və inkişaf etdirmək vəzifələri ortaya çıxır. Rəqəmsal iqtisadiyyatın statistik qiymətləndirilməsinə yanaşmalar və bu tədqiqat işində nəzərdən keçirilən və təklif olunan məlumatlar ölkəmizdə belə ölçmələr sisteminin qurulması üçün əsas kimi istifadə edilə bilər.

Y E K U N

Elmi tədqiqat işində rəqəmsal iqtisadiyyatın statistik ölçülməsinin metodoloji problemləri və makroiqtisadi hesablamalarda rəqəmsal iqtisadiyyatın qiymətləndirilməsi imkanları təsvir edilmişdir.

İqtisadi Əməkdaşlıq və İnkişaf Təşkilatı (İƏİT) tərəfindən rəqəmsallaşdırma proseslərinin ölçülməsinə inteqrasiya olunmuş bir yanaşma çərçivəsində təklif olunan rəqəmsal iqtisadiyyatın peyk hesabının(RİPH) qurulmasının problemləri və quruluşu təhlil edilmişdir.

Bu hesabın tərtibi statistiklərə rəqəmsal iqtisadiyyatda ölçülən bütün hadisələri qiymətləndirməyə imkan verəcək, eyni zamanda istehlakçılara pulsuz təqdim olunan rəqəmsal xidmətləri də qiymətləndirməyə daxil etməklə istehsal sferasının sərhədlərini genişləndirəcək.

MHS-da yeni peyk hesabını tərtib edən mütəxəssislərin əsas səyləri hazırda rəqəmsal iqtisadiyyatın peyk hesabının(RİPH) gələcəyinin əsasını təşkil edəcək rəqəmsal resurslar və

AUDİT 2021, 4 (34), səh.3-14.

AUDIT 2021, 4 (34), pp. 3-14.

istifadə cədvəllərinin (RRİC) tərtibinə yönəlib.

RRİC-ni tərtib edərkən, ənənəvi resurs və istifadə cədvəllərinin quruluşu xüsusi məhsulların yeni qruplarını daxil etməklə və cari təsnifata daxil olan bir sıra məhsullarda rəqəmsal komponentləri vurğulamaqla dəyişdirilir.

"Rəqəmsal" əlavə dəyərin ölçülməsi probleminin araşdırılmasında, həmçinin onun həllində, ABŞ İqtisadi Təhlil Bürosu tərəfindən istifadə edilən yanaşmalardan istifadə olunması məqsədə uyğundur. Bu tövsiyələrə əsasən məlumatın dəyərinin statistik qiymətləndirilməsinə yanaşma bütövlükdə istehsal olunmamış aktivlərin qiymətləndirilməsi prinsiplərinə əsaslanı bilər. Bunun üçün istifadə olunan xalis cari dəyər metodu (Net Present Value (NPV)) kapital dəyərinin istifadəsindən gələcək gəlirin indiki dəyərinin cəmi kimi qiymətləndirilməsinə əsaslanır. Şirkətin gəliri iki aktivin - istehsal olunmamış (məlumat) və istehsal edilmiş (əsas vəsait) aktivin istifadəsi nəticəsində yarandığından t anında məlumatın (istehsal olunmayan aktiv) dəyərini bütövlükdə şirkətin gələcək gəliri ilə əsas kapitaldan əldə edilən gəliri arasındakı güzəştli fərqlər cəmi kimi qiymətləndirmək mümkündür.

Təsərrüfat subyektinin qeyri-istehsal aktivi kimi verilənlərin (informasiyanın) dəyərinin qiymətləndirilməsinə xalis diskontlaşdırılmış dəyər metodu əsasında yanaşması məqsədə uyğundur. Bu metodun mahiyyəti, müəyyən bir zamanda məlumatın (istehsal edilməyən aktivin) dəyərinin bütövlükdə təşkilatın gələcəkdə diskontlaşdırılmış gəliri ilə onun əsas kapitalının dəyəri arasındakı fərq kimi qiymətləndirilməsinədir. Belə yanaşma rəqəmsal məhsullar yaradan təşkilatların fəaliyyətlərinin əsas mövzusu kimi istifadə etdikləri məlumatların dəyərini qiymətləndirmək üçün istifadə edilə bilər.

Məqalədə təklif olunan rəqəmsal iqtisadiyyatın statistik qiymətləndirilməsinə yanaşmalar Azərbaycanada belə ölçmələr sisteminin qurulması üçün əsas kimi istifadə edilə bilər.

Ədəbiyyat siyahısı:

1. UN Statistical Commission. Report on the Forty-Ninth Session (6-9 March 2018). Economic and Social Council. Official Records 2018. Supplement No. 4.(E/2018/24-E/CN.3/2018/37). New York: United Nations, 2018. 46 p.

2. Mitchell J., Strassner E.H. A Proposal for a Satellite Framework on the Digital Economy. Twelfth Meeting of the Advisory Expert Group on National Accounts, 27-29 November 2018, Luxembourg. URL: <https://unstats.un.org/unsd/nationalaccount/aeg/2018/M12.asp>.

3. Mitchell J. A Proposed Framework for Digital Supplement-Use Tables. Working Paper for Informal Advisory Group on Measuring GDP in a Digitalised Economy. 9 November, 2018, Paris. (SDD/CSSP/WPNA (2018)3). Paris: OECD, 2018. 57 p.

4. Barefoot K., et al. Defining and Measuring the Digital Economy. Working Paper 3/15/2018. Washington, DC: Bureau of Economic Analysis, 2018. 25 p. URL: <https://www.bea.gov/sites/default/files/papers/defining-and-measuring-the-digital-economy.pdf>.

5. Ahmad N., Van De Ven P. Recording and Measuring Data in the System of National Accounts. Paper for the Meeting of the OECD Informal Advisory Group on Measuring GDP in a Digitalised Economy. 9 November 2018, Paris. (SDD/CSSP/WPNA (2018)5). Paris: OECD, 2018. 16 p. URL: https://unstats.un.org/unsd/nationalaccount/aeg/2018/M12_3c1_Data_SNA_asset_boundary.pdf.

6. Engelbrecht A., Gerlach J., Widjaja Th. Understanding the Anatomy of Data-Driven Business Models – Towards an Empirical Taxonomy. *Twenty-Fourth European Conference*

AUDIT 2021, 4 (34), səh.3-14.

AUDIT 2021, 4 (34), pp. 3-14.

on Information Systems (ECIS), İstanbul, Turkey, 2016. Research Paper 128

7. McAfee A., Brynjolfsson E. Big Data: The Management Revolution. *Harvard Business Review*/2012; (Oktober):59-68.

8. Li W.C.Y., Nirei M., Yamana K. Value of Data: There's No Such Thing as a Free Lunch in the digital Economy. *Proc. of the 2018 IP statistics for Digital makers*

9. Gal M.S., Robinfeld D.I. The Hidden Costs of Free Goods: Implications for Antitrust Enforcement. *New York University Law and Economics Working Papers*. Paper 403. New York; 2015 . 59 p.

10. Brynjolfsson E., Eggers F., Gannamaneni A. New Measures of the Economy: Measuring Welfare with Massive Online Choice Experiments: A Brief Introduction. *AEA Papers and Proceedings*. 2018;10 8:473-476. Available at: <http://ide.mit.edu/sites/default/files/publications/pandp.20181035.pdf>.

*Джавадов Рамиз Джавад оглы,
доктор философии по экономике,
доцент кафедры «Экономика»
Азербайджанского Государственного
Экономического Университета (UNEC)
Email: ramizjavad@gmail.com
© Джавадов Р. Дж., 2021*

НОВЫЙ ВЗГЛЯД НА ВОЗМОЖНОСТИ СТАТИСТИЧЕСКОГО ИЗМЕРЕНИЯ ЦИФРОВОЙ ЭКОНОМИКИ В УСЛОВИЯХ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ

Р Е З Ю М Е

Цель исследования - предоставить пользователям надежную оценку того, что измеряется в цифровой экономике, и определить, что нельзя измерить в рамках существующей методологии, а также предоставить международные сравнения с ключевыми показателями, описывающими цифровую экономику.

Методология исследования - это оценка ценности информации и ее роли в производстве, а также в создании и преобразовании экономической ценности с использованием методов наблюдения, анализа и сравнения.

Практическая значимость исследования - оценка стоимости информации в данный момент времени как разницы между будущим дисконтированным доходом организации в целом и стоимостью ее основного капитала.

Результаты исследования - в научно-исследовательской работе описаны методологические проблемы статистического измерения цифровой экономики и возможности оценки цифровой экономики в макроэкономических расчетах, проанализирована структура.

Оригинальность и научная новизна исследования - хозяйствующему субъекту целесообразно подходить к оценке данных (информации) как непродуцированного актива на основе метода чистой текущей стоимости.

Ключевые слова: цифровая экономика, вспомогательный счет цифровой экономики, цифровые ресурсы и график использования, стоимость данных, метод чистой текущей стоимости.

Ramiz Javad Javadov,
Ph.D. (Econ.), Associate Professor,
Azerbaijan State University of Economics (UNEC)
Email: ramizjavad@gmail.com
© R.J. Javadov, 2021

A NEW VIEW ON THE POSSIBILITIES OF STATISTICAL MEASUREMENT OF THE DIGITAL ECONOMY IN CONDITIONS OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT

ABSTRACT

The purpose of the research - the main objectives of the development of the digital economy satellite account (RIPH) are to provide users with a reliable assessment of what is measured in the digital economy and to determine what cannot be measured within the existing methodology, as well as to provide international comparisons with key indicators describing the digital economy.

The methodology of the research is the assessment of the value of information and its role in production and in the process of creating and transforming economic value using observation, analysis and comparison methods.

The practical importance of the research is in estimating the value of information at a given time as the difference between the entity's future discounted income and the value of its fixed capital as a whole.

The results of the research - the research describes the methodological problems of statistical measurement of the digital economy and the possibilities of assessing the digital economy in macroeconomic calculations has been.

The originality and scientific novelty of the research - it is appropriate for an entity to approach the valuation of data as a non-productive asset based on the net present value method. The approaches proposed in the research to the statistical valuation of the digital economy can be used as a basis for establishing such a measurement system in Azerbaijan.

Keywords: digital economy, satellite account of the digital economy, digital resources and usage schedule, value of data, net present value method.

Məqalə redaksiyaya daxil olmuşdur:
02.09.2021
Təkrar işləməyə göndərilmişdir:
07.09.2021
Çapa qəbul olunmuşdur: 13.09.2021

Дата поступления статьи в редакцию: 02.09.2021
Отправлено на повторную обработку: 07.09.2021
Принято к печати: 13.09.2021

The date of the admission of the article to the editorial office: 02.09.2021
Send for reprocessing: 07.09.2021
Accepted for publication: 13.09.2021